

ERDÉLYI GAZDA

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET

Megjelenik minden pénteken egy iven és az egyleti tagoknak ingyen küldetik meg.

Nem tagok egész évre 2 fittal fizethetnek elő, féléves előfizetés el nem fogadtatik.

HIVATALOS

KÖZLÖNYE.

Pénz- és értékküldemények az

ERDÉLYI GAZDA KIADÓ-HIVATALÁHOZ,
a lap szellemi részét illető közlemények az
ERDÉLYI GAZDA SZERKESZTŐSÉGÉHEZ
czímzendők.

A hirdetési díjszabályzatot lásd az utolsó lapon

Szerkesztő bizottság: elnök **Paget János**; **Berde Aron**, **Szabó Sámuel**, **Szentgyörgyi József**, **Vörös Sándor**,
felelős szerkesztő: **Gamauf Vilmos**.

Tartalom: Meghívás. — A tenyészbénaságról. **Tormay Béla**.
— Mire valók a gazdasági lapok II. **Szabó Sámuel**. —
Légáramlat. **Ébner Sándor**. — Az erdélyi törpe ló. —
Felismert gonosztervek. — Az álladalmi ménék szétosztásának
határnapjai. — Az 1878-iki szüretéről. — A magyar államer-
dők költségvetése 1879-re. — Gazdasági értekezlet Székes-
fehérvárott. — Az Egyesült államok gyümölcsészete. — Szabályok a zsir eltartására nézve. — Hires ménlovunk. — Könyvismertetés. — Személyi hírek. — Mellékletünk. — Szerkesztői mondanivalók. — Hirdetések. — Piaczi árak.

Meghívás.

Az erdélyi gazdasági egylet igazgató választmányára 1879-ik évi februárhó 3-án esedékes ülését közbejött akadályok miatt 1879 februárhó 5-én délután 3 órakor fogja a szokott helyen (egyleti iroda főtér 36. szám I. emelet) megtartani, melyre a t. tagok ezennel tiszteletteljesen meghivatnak.

Kolozsvárt, 1879 januárhó 31-én.

Elnöki megbízásából:

Gamauf Vilmos,
egyleti titkár.

A tenyészbénaságról. *)

Tisztelt Szerkesztő ur!

Szeretném úgy kezdeni soraimat: becses fölszólításának megfelelően de sajnos így kezdenem nem lehet és azért

*) Mihelyest a Debreczenben nagy mértékben kiütött betegség leküzdésére tett kormányi intézkedésekről értesültünk, azonnal felkértük a legilletékesebb szakférfiut, **T. Tormay Béla** orsz. állatorvosintézet-i igazgató urat, sziveskedjék lapunkban az ügy állását behatóan ismertetni: e felkérésnek örömdetes eredménye a fentközlött jeles cikk.

Szerk.

csak arra kell szorítkoznom, hogy a tenyészbénaság kérdésében hozzám intézett felszólítására az eddig ezen baj tekintetében szerzett ismereteinkből, mint olyanokat, melyek talán az „Erdélyi Gazda“ tisztelt olvasóit érdekelhetik, a következőket közölhetem egyelőre:

Nem hiszem, hogy egyhamar van betegség, melyet illetőleg oly fogalomzavar léteznék, mint ép a tenyészbénaságnál nemcsak nálunk, de a külföldön még sokkal inkább szakemberektől olyan jellegzését hallottuk ezen kórnak, mely mindenre inkább illik, mint ezen sokak által ujnak hitt bántalomra.

Más külföldi szakemberek ismét határozottan állították előttem, hogy náluk ezen baj nem létezik — egy belgial állatorvos csak az elmúlt évben nyilatkozott ily értelemben. De ha az ember künt nem nevezi el a bajt, hanem annak tüneteit és befolyását írja le, akkor különösen az öreg értelmesebb practicusok gondolkodóba esnek és rendesen jut eszükbe köreset, melynél ágyék bénaság, hüdés vagy ilyesmi volt a diagnosis, melynél azonban a hallott körjelek teljesen megegyeznek.

Es giebt wenig Neues unter der Sonne, így hangzik egy német közmondás és meggyőződtem arról, hogy ezen betegség szintén nem tartozik azon kevés új közé, mi megvilágittatik a nap által, de ujságnak mondható annak beható tudományos megvilágítása, mely most czélbavéttett is, melytől legalább némi földéretést várok, mi a tenyésztő közönségnek okvetlenül — legalább bizonyos irányban, hasznos utbaigazításul fog szolgálni.

Hogy beigazoljam, miszerint ezen betegség nem egyike azon újabb csapásoknak, mely mezőgazdaságunkat sújtja: ez azt hiszem jelenleg első feladatomban, a második pedig annak constatalása, hogy csapásként lép-e föl ezen baj vagy csak egy kisebb keretben károsító jelenség, melynek káros volta okszerű eljárás és elővigyázat által egy a nagy általánosra nézve elenyésző minimumra redukálható.

Lássuk tehát először a multat:

Már a múlt századból vannak adatok, melyekből az, ki ezen betegséggel foglalkozik következtetni mer, hogy ép oly szörványosan, mint eddig, de már akkor is uralkodott a tenyészlovak közt. Volt p. két kép birtokomban, melyek a tizenhatszázadik század elején készültek Gróf Erbach-féle ménék után, az egyik Keszthelyen van maig is, a másik el volt rongyolva és a hátán német nyelven körülbelül ez állt: „ezen ritka tarka mén a mi urunk paripája volt, azután a ménesbe jött, ott több csikó esett utána, később keresztbena lett és csikói után sem sokat lehetett felnevelni gyenge hátuljuk volt és szintén benuván elpusztultak.“

Neumann János ur, ki Mezőhegyesen, mint főállatorvos működik és hazai lótenyésztésünk körül sok érdemeket szerzett, figyelmét ezen bajra régen kiterjesztette és feljegyzései Radautzból és Mezőhegyesről 1820-ig vissza mennek; nevezett volt az első, ki Mezőhegyesen habár csak szörványos esetekben ezen kórt észlelte.

Dr. Zlámál Vilmos ur tagtársam ezen buzgó veterán munkás már 1842-ben Vacson egy Syglavi ménnél látta a bajt és néki alkalma volt meggyőződni, hogy ezen mén utódjai az ezen betegséget jellegző tüneteket külvén pusztultak el.

Később bécsi szakemberek küldettek ki, hogy a tenyészbenaságot észleljék, ezek egyrésze itt hazánkban ugyanazon időben, mások Csehországban tanulmányozták — volna ezen betegséget, de ezen tanulmányok eredménye egyik helyen csak az volt, hogy ép úgy mentek, a mint jöttek. A másikon meglehet ezen eredmény sem éretett el, mert fogalomzavarral távoztak és így nem használtak, hanem ártottak, mert az addig sem utmutató Ariadne szál, nem hogy óvatos kézzel bontott — hanem igen is erősen össze lett kuszálva és tenyészbenaság, sánker, bujakór oly zavart habarékká tétetett, mely a tájékozást lehetlenné tette.

Már előbb is, de leginkább az utóbb említettek befolyása alatt állván, néhány jó hirnevű szakember, mint Laforre, Vital, Signol, utóbb Rolloff is foglalkoztak ezen kérdéssel és mindent inkább tettek, csak nem tisztázták az ügyet és az öreg Strause nézetei az elsoroltaké közül a szakember előtt, ki észlelhette a bajt és elfogulatlanul ítélte, bizonyos irányban egész regés alappal bírónak tünnek fel.

Ezen utóbbi nézeteit újabban egyesek fölkapták toldták foldották ezen kérdést, például a ménék önfertőzését! is belé akarván szűrni e zavaros lébe, de ezek ugyan előbbre szintén nem vitték az ügyet.

Mint egy 6—7 évvel ezelőtt kezdettek már meg nálunk a behatódott tanulmányok ezek azonban csak egyrészt a kórkép kiderítését czélozták, másrészt meghatározatni óhajtottak az ország, melynek részeiben mutatkozik a baj leginkább. Ez irányban Dr. Zlámál tanár és Matinszoka főállatorvos urak működtek, de a baj lényege a betegség fészke az ott beálló kórbonczati változások kiderítése az érintetlenül hagyatott.

Alólitt ekkor kértem meg derék szaktudósunkat Thanhofer Lajos tanár urat, hogy tanulmányozná a tenyészbenaság mikropathológiáját, összehasonlítva más gerinczagybántalmakkal és hogy ezt tehesse, szereztem számára tenyészbenaság

lovakat, surló nyavalyában sinlő juhakat. Ő még gerinczagybántalom folytán elhunyt férfi gerinczagyával is kiegészítette a vizsgálat tárgyát képező gyűjteményét és hozzá fogott fáradságos munkájához.

Buvárlatainak első terméke — egy előleges közlemény volt Macbeth nevű angol mén gerinczagyáról, mely 1876 végén jelent meg és mely különösen a külföldi szakemberek, mint Dr. Frank, Dr. Bollinger, Dr. Peroncító, Dr. Wehenkel tanár urak, de még mások figyelmét is felébresztette és tekintélyes szaklapok a múlt évben Dr. Thanhofer tanár dolgozatával élénken foglalkoztak.

Semmi esetre sem a fentemlített buvár alapos dolgozatra támaszkodva, hanem előfordult tenyészbenasági? esetek által erre indokolva Lyonban Saint-Cyr tanár ezen betegségről több előadást tartott, melyben különösen a körökkel foglalkozott és ezen következtetésre jutott, hogy a tenyészbenaság virulens és ragályos betegség, mely csak is befertőzés által terjed.

Ha Signol, Laforre, Vital és Rolloff tanárok nem tisztázták a kérdést, azt Saint-Cyr tanár ur még kevésbé tette és ezen utolsó külföldi enunziáció bizonyítja, hogy a külföldön ezen bajt, okait stb. még sokkal kevésbé ismerik, mint nálunk; ezen körülmény is, de különösen azért, mert a tenyészbenaság hazai lótenyésztésünknek károkat okoz, köteleességünké teszi, hogy ezen kórt illetőleg magunkat első sorban tájékozassuk.

Ilyen buvárlatoknál a munkaerők együttes működése könnyíti a dolgot, az eredmény gyorsabb elérhetését lehetőbbé teszi, de az együttes működést létesíteni az meglehetősen nehéz feladat és ime az mégis sikerült; ezt megteremtette az újabban Debreczenben mutatkozott tenyészbenaság és ép ezt tartották sokan új bajnak, sokan újnak tartották Debreczen vidékén.

Azt, hogy a baj nem új azt kellően beigazoltuk, hogy Debreczen vidékén nem új, arról sajnosan tanuskodnak azon veszteségek, melyek a Hajdumegyében elhelyezve volt ménlétszámot érti, tanuskodnak Semsey ur veszteségei Balmazújvároson, néhai br. Baldácsy Antal ur veszteségei a Sulymoson Nádudvar mellett és azt hiszem azon „szélérte“ baj, melyről egyik-másik debreczeni gazda tett előttem említést, szintén nem volt más, mint a fel nem ismert tenyészbenaság.

Nem új tehát, hanem igen is régi ezen kór Hajdumegyében, nem beszéltek róla, mert csak szörványosabban mutatkozott és most azért keltett e baj nagyobb zajt, mert egy rendszerebben kezelt ménesben — melyre sok szem néz, nyert nagyobb arányokat.

A kormány ezen incidensből elhatározta, hogy nemcsak a baj dimenzióinak kiderítése és azonnal foganatosítandó rendőri intézkedések életbeléptetése által akar momentan segíteni, hanem ismertté és ismertessé akarja a kórt tenni, hogy annak ne csak kiirtása, ha uralkodik, de megelőzése is lehetővé tétessék.

Az elsőnek elérésére Horváth János tábornok ur, mint ministeri biztos elnöklöte alatt a helyszínére egy bizottság küldetett, melyben a város és megye részéről kiküldöttekon kívül

Dr. Varga Ferencz, Dr. Czako Kálmán és Dr. Thanoffer Lajos urak a m. kir. állatorvosi tanintézet tanárai, Matinszoka J. és Mentsik K. cs. és kir. főállatorvos urak működtek.

A vizsgálat mult deczember 14-én Debreczenben kezdett meg és megvizsgáltatott minden mén és kancza, mely a két éves kort már betöltötte.

A város ménesében — a már régebben kiselejtelt Boleron kívül, mely kiheréltett és a m. kir. állatorvosi tanintézetnek tanulmányok tételére átadatott, még tenyészbénának találtak és leszurattak: két mén; kizárattott a tenyésztésből öt mén és ideiglenesen még fölügyelet alatt maradt egy mén.

A kanczák közül általános bénaság miatt leszurattott egy darab, felügyelet alá helyezettett tizennégy darab.

A debreczeni méntelepben két mén találtakott tenyészbénának, ezek kísérletek tételére a m. kir. állatorvosi tanintézetnek fognak átadni.

Deczember 18—23-áig a városi közönség összes tenyész lovainak megvizsgálásával foglalkozott e bizottság: elővezetett 53 mén, 1559 kancza, melyek közül három mén betegnek, tizenégy kancza gyanusnak — egy eröművi sértés következtében betegnek találtakott.

A három mén kiheréltetett, a sértés következtében beteg kancza gyógykezelés alá vétetett, a tizenégy kancza a tenyésztésből kizárattott, — és hogy felismerhetők legyenek a sörény alatt megbélyegeztettek.

Folyó évi januáriusban folytattott a vizsgálat a megyében és annak egész alsó részében összesen csak két mén találtakott gyanusnak, szintén tizenégy kancza, melyek a tenyésztésből kirekesztettek és

a megbélyegezett kanczák eladásánál az eladó tartozik a vevőt a bélyegre figyelmeztetni.

Az első vizsgálatok befejezése után a bizottság megnevezett tagjai, továbbá a m. kir. állatorvosi tanintézet többi tanárai Budapesten Horváth János cs. kir. tábornok ur elnökléte alatt értekezletet tartottak, melyben a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. k. k. ministeriumnak egyelőre javaslatba hozandó intézkedések beszéltettek meg, továbbá egy szakbizottság alakítottott, melynek elnökévé alólrít nevezetett ki, ezen bizottság föladata lesz a tenyészbénaság beható tanulmányozása, azaz a jelzett feladat második részének megoldása.

A szakbizottság áll az elnökön kívül az állatorvosi tanintézet tanáraitól és Neumann főállatorvos urból, az elnök pedig fölhatalmaztatott, hogy a szükséghez képest más szakembereket a bizottság tárgyalásaira meghívhat, esetleg azok véleményét kikérje.

A szakbizottság első feladatának tekintette, hogy munka tervet készítsen és ez a következőkben lett megállapítva:

- Az első teendők:
- a. klinikai körkép elkészítése,
 - b. a tenyészbénaság által okozott kórboncz- és kórszövet-tani változások leírása,
 - c. a betegség okainak kiderítése.

- A második teendők:
- a. kísérletek e baj mesterséges létesítését illetőleg, melyek az okok igazolására szolgálnak, a kísérleti állatok szervezése,
 - b. kísérletek annak átörökítés vagy más uton való terjedésére nézve.

- Harmadik teendők:
- a. a fentebbiekre alapított rendőri intézkedések javaslata,
 - b. tanácsok a tenyésztőknek azon eljárásokat illetőleg, melyek a kór megelőzését eredményeznék.

Jelenleg a bizottsági tagok az első teendőkkel vanuak elfoglalva és nem fogom elmulasztani és a legközelebb szolgálandók a t. Szerkesztő urnak egy közleménnyel, melyben ezen munkálatokból összeállítva a tenyészbénaság körképét fogom tisztelt olvasóival megismertetni.*)

Tormay Béla.

Mire valók a gazdasági lapok?

II.

Nálunk a közönség tulnyomó része, csak politikai lapokat olvas. A keleti kérdés, az afgán háboru, az oroszországi pestis, egy-egy vasuti szerencsétlenség, nagy égés, a Belem tornyának leomlása stb. izgalomba hozza a kedélyeket minden ember róla beszél; adja tovább; toldja-vitítja! . .

Bizonyos határig meg van ennek természetes oka és szükségessége. Országunkat, nemzetünket a gondviselés Európa közepére, a népek hullámzó tengerének gátjaképpen helyezte el. Akármely oldalról kezdenek emelkedni a hullámok: a gátak lakója aggódó figyelemmel kíséri és kell, hogy tudomást vegyen a közeledő viharról és óvakodjék tőle.

A közügyek iránti érdeklődés politikai érettségünk jele és oly erőforrás, melyből veszélyek és válságos viszonyok közt a kitartásra erőt, lelkesedést merithetünk. Távolról sincs szándékomban magunkat hibáztatni érette.

A mit én hibának tartok: csak az, hogy a politika egész figyelmünket lekötve tartja, minden gondunkat igénybe veszi és elhanyagoljuk miatta gazdaságunkat, háztartásunkat.

A magyar birtokos osztály — nincs miért tagadjuk! — folyton szegényedik; a kis birtokosság alig tud élni; az adók és adósságok terhét alig bírjuk viselni és nincs benne kétség, hogy igen sokan a tőkét fogyasztják. Ez menthetetlenül: egyesek és az állam bukására vezet.

Nem vigasztal engemet az a nemzetgazdasági tétel, hogy a földnek mindig csak lesz gazdája; ha elveszti egyik birtokos megszerzi más! mert az a más legtöbbször nem magyar.

Ha a magyar ember földbirtokát veszti, hazáját veszti el vele.

*) Nagyon kérjük és várjuk.

Az a mély, kiolthatatlan hazaszeretet; ragaszkodás a tűzhelyhez, mely apáinké volt; ragaszkodás a földhöz, melyet őseink vérökkel szereztek és védtek: kútforrása fajunk szívóságának; életerejének. Ez az a talaj, melybe míg nemzetünk fölgyfája gyökereivel fogódzik: megtépheti a vihar lombjait, megtördelheti ágait, de ki nem döntheti soha! . . .

Ha pedig egyszer a földbirtok oly sehonnaiakból, a szerencse karjain kiemelkedett gyülevész csoport kezébe jut, melynél a vagyonygyűjtés a fő életcél: ily birtokos osztály nem fogja a magyar szabadságot, egy második évezred folyama alatt: ha kell vére hullásával, utolsó lehelletig védeni. Az ellenség elől menekülőknél felelte volt az öszvér: minék szaladnék? akárki fogjon el, akárki lesz az én gazdám, mindegy nekem! úgy sem tehet két nyeret rám! . . .

* * *

Ily fenyegető veszélyekkel szemben, nem lehet összedugott kézzel tétlenül várni a kérlelhetetlen jövőt.

A sóhajtozás, sópánkodás nem használ semmit. Más rajtunk segíteni nem fog; csak mi magunk, egyedül és csupán. A gyáva tétlenség nem is érdemes az életre!

Az sem használ semmit, ha olykor egy-két ropogós, kacskaringós szidalommal könnyítünk szívünkön és aztán büfelejtésül hosszakat hörpöntvén az új borból: mogorván búsulunk és tüdjük, hogy maradjon minden a réginél.

Vagyonunkat, anyagi eszközeinket kell szaporítanunk. Könnyű ám ezt papiroson tanácsolni; mondhatják sokan, de miként? megfelelek rá:

* * *

Takarékossággal, kitartó szorgalommal és gazdasági ismereteink gyarapításával.

* * *

Egyik sem tartozik nemzeti erőnyeink közé.

Szeretünk bőven élni. Már a halhatatlan Szécsenyi abban találta egyik legfőbb nemzeti bajunkat, hogy nálunk igen sok a kövér ember. Vendégeskedésre igen sokat költünk.

Közmondásos kényelemszeretetünk nem engedi, hogy a jót erélyllyel, kitartással üzzük. Lelkesedésünk szalmatűz, mely nagyot lobban és kialszik.

Lám a szegedi ember, mily óriási erővel tudta megvédeni lakhelyét a Tisza árjai ellen. Az alföldi földmivelő nyáron nagy dolog idején, éjet-napot össze tud tenni és egy ember három helyett dolgozik. A székely nép minő serény dolgos, minő kis területen fenn tudja magát tartani! . . . Itt vannak a példák, ezeket kövessük.

Hiában való azonban minden jó akarat, ha az ismeret hiányzik; ha többet nem igyekszünk tanulni, mint a menyvit tudunk.

Mindaddig, állandóan rajtunk segítve nem lesz, míg a közép és kis birtokos osztály nagyobb része úgy gazdaskodik, miként apái és nagy apái. Most a nagyobb rész legjobb akaratlalt sem képes megítélni, mit hogyan kimélhetne meg eddigi kiadásából? S ha ezeket apasztani nem lehet, sőt napi szükségéi szaporodnak: miként nyithatna új jövedelem-forrásokat családja fentartására, jóllétének emelésére.

Egyszerre, mintegy varázs ütésre nem fog eloszlani a baj: de lassan, évek kifarvó munkájával segíthetünk rajta; csak fogjunk hozzá mentől előbb.

Semmiféle intézmény, oly rövid idő alatt és oly általánosan nem terjesztheti a közhasznú ismereteket, mint alkalmas gazdasági lapok olvasása.

Ezt kell még egy utolsó cikkben bővebben kifejtenem.
Szabó Sámuel.

L é g á r a m l a t .

Földünknek mikénti állásából a naphoz következik, hogy nappalunk, éjjelünk, nyarunk és télünk van. De nem a nap „csinálja“ az időjárást, mert ez esetben földünk bizonyos pontján és időszakában változatlan meleg vagy hideg uralkodnék.

A nap a levegőnek mozgását idézi elő; ez által szél támad, mely hideg országokról meleg tájakra, és meleg vidékekről hidek országok felé áramlik. E légmozgás következtében hol tiszta az égboltozat, hol felhővel huzódik be, eső, derült ég, köd, hó, jégeső, hűvös idő nyáron, és melegebb idő télen, a légáramlat szerint hosszabb rövidebb időszak alatt váltakozik. Egyáltalában a levegő mozgása, vagyis a szél változtatja az időjárást, tehát hideg és meleg, eső és szárazság a szél irányától függ.

Honnét, hogy, miként támad a szél? a nap melegének a levegőre gyakorolt befolyásától.

Földünk levegővel környezetik, mely levegő kitágul, ha felmelegszik. A kitágult meleg, tehát ritkább levegő könnyebb a sűrű hideg levegőnél, tehát felfelé száll, míg fűtött szobában bár mikor is észlelhetünk.

Az egyenlítő vagyis forró égőv alatt a levegő szakadatlanul melegítettik, tehát megkönnyülve a magasba száll. Két oldalról az az éjszaki és déli sarkról azonban az egyensúly helyreállítására hideg levegő iparkodik a támadt hézagot elfoglalni. Az egyenlítő felé huzodott hideg levegő ismét felmelegszik, felszáll és helyébe újra hideg lég nyomul.

A sarkoktól az egyenlítő felé áramlott levegő ugyancsak légürt támasztana vagy hagyna maga után, ha a magasban huzódó meleg levegő nem iparkodnék a hideg levegő helyét elfoglalni.

Említett módon minden megszakítás nélkül támadnak a légáramlatok. A sarkoktól huzódik a hideg levegő az egyenlítő felé és fenn a magasban iparkodik a meleg levegő az egyenlítő felé a sarkok irányában.

Ez a szélnek eredete, forrása.

A sarkoktól eredő hideg szél a melegebb tartományokba hideget hoz; az egyenlítői meleg szél, a hideget megre fordítja.

Ha más körülmények e szelek járását meg nem változtatnák, akkor csak kétféle szelet ismernénk, a sarkoktól érkező éjszakai és az egyenlítő felé jövő déli szelet.

Tudjuk, hogy földünk minden huszonnégy órában tengelye körül és pedig nyugotról keletnek forog s avval együtt természetesen a földet környező levegő is ugyanazon forgást teljesíti.

Mint hogy e forgásnál azon részek, melyek az egyenlítő-hez közelebb esnek, gyorsabban mozognak a sarkok közelében levőknél, könnyen érthető, hogy azon levegő, mely közel a földhöz tehát alul a sarkoktól az egyenlítő felé áramlik, oly földrész felett halad, mely nagyobb gyorsasággal fordul keletnek, mint az érkezett sarki levegő; holott az egyenlítői magasban járó levegő még ugyanazon gyorsasággal törekszik keletnek, milyen gyorsasággal az egyenlítő-től távozott és oly területek felett húzódik el, melyek lassabban fordulnak kelet felé: tehát a szelek járásai változást szenvednek és támadnak a hajózásra oly nevezetes úgynevezett passat szelek, melyek a mi félgömbünkön éjkeletről és délnyugotról fujnak, földünk másik félgömbjén természetesen megfordítva.

A szelek járását illetőleg még más körülmények is működnek. Földünket környező levegő, de még maga a föld sem bír mindenütt egyenlő tulajdonsággal. A száraz levegő, ha nedves tárgyakkal érintkezik, azokat megszárítja és ha e levegő még mozgásban van, akkor a száradás annál gyorsabb. A vizes ruha szélben gyorsabban szárad, mint szélcsendben. Nyitott edénybe helyezett víz lassanként elpárolog és pedig bármely hőmérséknel.

A levegő, tengerek, tavak, mocsárok, folyók felett húzódik el és mindenütt apró hólyagcsák alakjában bizonyos mennyiségű vizet ragad fel s viszi magával országról országra, míg eső vagy más alakban, a mint a beállott körülmények parancsolják, a szoroson vett földnek ismét vissza nem adja az elragadott vízmennyiséget.

Ébner Sándor.

Az erdélyi törpe ló.

A közelebbi boszniai hadjárat bebizonyította, hogy Erdély törpe lovai mily kitünő anyagot szolgáltatnak a hadsereg számára és hogy hegyes vidékeken milyen biztos és erős teherhordó állatok eme kis lovak. E lófaj mégis egészen el van hanyagolva és figyelem nélkül napról-napra visszamegy, hanyatlak, — mondja Gróf Kún István, a „Gazd. Lapok“ egyik utóbbi számában és azután így folytatja — Erdély havasvidékei mindenütt találhatók ezen kis lovak; kizárólag ilyen apró lovakat lehet e helyeken tenyésztetni, mert a nagyobbak részint a vad legelővel soha meg nem barátkoznak, részint a sziklákon és meredek hegyoldalakon fel- és lemászást nem állják ki. Minden vidéknek kis lovai más-más jelleggel bírnak, de azt hiszem, hogy bizonyos, felismerhető, fajmutató határozott jellege csak kettőnek van: a székely lónak és a zsilyinek. Elsőnek hazája Csik- és Gyergyómege, továbbá Udvarhelymege havasi községei, a másodiknak Hunyad megyében Hát-szegvidéke, különösen a Zsily völgye. A székely ló szép és különösen feje aránytalanul nagy; tüzes és mégis kitartó; — a zsilyi nagyon győzős, de restebb a székelynél. A tenyésztés mindkettőnél, de különösen a zsilyinél nagyon hiányos és pedig megérdemlené mind a kettő, hogy több, hogy sok gondot fordítsanak rájuk. Én meg vagyok győződve, hogy ha a tenyésztésre és nevelésre több gond fordítatnék: a tőstet is lehetne nevelni e lovaknál a használható-

ság kára nélkül. A tenyésztést illetőleg az államnak kellene az első lépést tenni és jó faj kisebb ménckből álló állomásokot állítani fel, hol a hágtás eleinte ingyen, később talán nagyon mérsékelt díj mellett történjék. A községi ménck kiválasztása körül nagyon szigorú eljárás volna szükséges és minden nem alkalmas ménckikó korán volna kimetszendő. A nevelésre vonatkozólag a kanczák és ménck használata betöltött harmadik évök előtt szoroson eltiltandó lenne akár a tenyésztésre, akár a hágtás vagy teherhordásra nézve. Hogy minő fajta ménck lennének a nemesítésre alkalmazandók, azt minden vidéken egy szakértő bizottságnak kellene meghatározni; itt nálunk Hunyad megyében a Zsily völgyében és más havasi vidékeinken — nézetem szerint — kis testű arab eredetű és karsti ménck lennének ajánlatosak. Ezen az uton egy évtized igen szép eredményt tudna felmutatni hegyi lovaink nemesítése körül, de igen természetesen pontos és szigorú ellenőrzés mellett. —

Felismert gonosztevők!

A szász országos földmívelési tanács közelmult ülésében a verebeknek hadat üzent. Ugyanis Langsdorf titkár jelentése szerint a veréb azon szabadságot, mely nékie a szász királyságban 1865 óta törvényesen volt biztosítva, alig érdemlé meg. A verégyomor göröcsövi vizsgálatai fájdalom többé nem engednek kétséget a felett, hogy e „jó madár“ nyolcz-kilencz hónappon át szemmel él és csakis akkor vadássza a rovar, ha egyébhez teljességgel nem férhet. Más súlyos vádak mellett még azt is felhozták ellene, hogy a borsó hüvelyét kivágja, az érett cseresznyét megkóstolja, rozsokat és egyáltalában a fiatal növényzetet károsítja, a hasznos madarakat elriasztja st. Amerikában és Ausztráliában, hová a verebet külön importálták, most már ugyan szeretnék, ha ismét otthon volna. A földmívelési tanács egyik tagja nem lát a verébben egyebet, mint egy minden zenei érzék nélküli korhely csavargót! A verébknek is akad prókátora — advocatus diaboli — a tharandi erdészeti akadémia igazgatójában; de minden ügyessége mellett sem tudta a szerecsent fehérre mosni s kénytelen volt megengedni, hogy védenze nem bír mindazon tulajdonokkal, melyeket egy törvényes oltalom alá helyezeti „becsületes“ madártól jogosan várni lehet. Másrészt constatálva lett, miszerint egyes községek annyira el vannak keseredve a veréb ellen, hogy a törvénytilalom daczára nyiltan sikra fognak ellene szállani. Mindezek folytán a földmívelési tanács elhatározta a ministeriumot arra kérni, miszerint a veréb törvényes védelmét szüntesse be, mely excommunicatio elrendelése már legközelebb várható!

Az álladalmi ménck szétosztásának határnapjai,

mint a „V. és V.“ írja, már meg vannak határozva s az egész országban mintegy 1600 mén fog 560 fedeztetési állomásra szétosztatni, mely szétosztás az egyes méntelepöztályoknál a tenyésztő közönség, illetőleg az egyes lótenyész-

bizottmányok és községek képviselőinek közbenjöttével a helyszínen megjelenő ministeri biztosok által fog eszközöltetui.

Az erdélyi országrészt érdeklő határnapok a következők:

1. Deésen martius hó 5-én Kolozs, Szolnok-Doboka és Beszterce-Naszód megyékbe.

2. Sepsiszentgyörgyön martius hó 9-én Háromszék, Csik, Udvarhely és Brassó megyék részére — és végre

3. Homoródon martius hó 11-én Hunyad, Fehér, Torda-Aranyos, Szeben, Fogaras, Kis- és Nagy-Küküllő és Maros-Torda megyékbe.

A nevezett helyeken a mének szétosztását ministeri titkár Tanfi Gusztáv fogja eszközölni.

A mének elosztásának eredményét a lehető leggyorsabban közölni fogjuk, még pedig úgy, hogy a minden egyes állomásra osztott lovak neveit, fajtát és fedezetési díját, már a fedezetési idény kezdetén tudhassák a vidéki tenyésztők.

Az 1878-iki szüretéről

bécsi bor-nagykereskedő Römer Tivadar az ottani gazdasági egyesület kebelében nagyon érdekes előadást tartott. A múlt év szerinte mennyiségileg jónak, minőségileg azonban rosznak mondható, melynek okául a nyári hónapok tulnyomó esőzését és az érési időszak alacsony hőmérsékletét hozza fel. Az egyidejűleg megkóstolt fehér borok czukortartalma (Babo szerint) szüretkor 10—16 fokig ingadozott, a vörös vöslai 16 fokot mutatott; az osztrák új borok ára 3—11 frt között állott. Mint francia termék Narbonne bora lett bemutatva, mely helyt 7 frt, Bécsben azonban 30 forint! Römer szerint Magyarország 14,150,000 hectoliter bort szűrt, az osztrák-magyar birodalom összesen 22,640,000 hectolitert. Megemlíti azon észleletet, hogy a minőség annál kedvezőbb volt, minél délibb az illető vidék, így például Pancsován, hol a phylloxera jelenléte sem okozhatott jelentékeny károsodást. Ugyanez áll Franciaországra nézve is, mely daczára a 150,000 hectare phylloxera pusztította szőlőnek mégis 45 millió hectoliter *) bort termelt. A Rajna borait, valamint Schweicz és Tiroléit Römer az idén rosznak mondja, miglen Olaszország (mely 11 milliót szűrt) terméke jó. A kezdetben óriási hozammal biztató termés a kereskedelmet lanyhává tette, mely irány később oda vezetett, hogy a borok általános áruba bocsátásával a hordó hiánya volt tapasztalható, a mi annak ár-felsőzökkenését vonta maga után. Általában véve a borüzlet nem roszul folyt le, a kivétel, kivált Oláh- és Oroszországba volt élénk, ujabban a Schweicznak is volt benne része.

A magyar államerdők költségvetése

1879-re.

A képviselőház elé terjesztett 1879-ik évi állami költségvetés szerint az állami erdők 1879-ik évi rendes bevételei

*) Most közzé tett hivatalos adatok szerint 48 $\frac{3}{4}$ millió hectolitert.

6,289,017 forinttal és kiadásai 3,960,209 forinttal vannak előirányozva, mihez képest a várt tiszta jövedelem 2,328,808 frt. Az államerdőknel előforduló rendkívüli kiadások, melyekben a magyar és horvát-szlavon határőri erdőelkülönítések költsége is bennfoglaltatik, 189,523 frttal lettek előirányozva.

Ez alkalommal — az „E. L.” szerint — nem tartjuk érdektelennek közölni, hogy a magyar állami erdők összes termékeny területe 2,887,165 kat. holdat tesz, melyekből 252,128 hold erdei tisztás havasi legelő. A magyar államerdők valódi évi összes fatermése 5,744,380 tömör-köbméter, a miből egy holdra 2.18 tömörköbméter esik; ebből azonban az utolsó öt év átlaga szerint évenként csak 2,729,031 t. k. m. (holdanként 1.04 t. k. m.) használtatott ki; a mi a tartós fatermesnek csak 48%-át teszi; a többi 52% pedig, mely csekély értékénél fogva a faszegény vidékre való szállítást meg nem bíró, többnyire bükk és más tűzifából áll, ez idő szerint fogyasztók hiányában egyáltalában nem értékesíthető. Az évi bevétel átlagban holdanként 2 frt 17 krt., a kiadás 1 frt 16 krt tesz; maradt tehát tiszta jövedelem 1 frt 1 kr., a mi — mellékesen megjegyezve — a költségvetésbe felvett összeggel nem talál! Végül megemlítjük, hogy a legkisebb, holdanként négy krajczár tiszta jövedelmet szolgáltatják a fogarasi és kolozsvári erdőhivatalok erdei, a legnagyobb holdanként 7 frt 42 kr. tiszta jövedelmet pedig a pécskai (Aradmegye) erdőhivatal kerületében fekvő erdőségek nyújtják.

Gazdasági értekezlet Székesfehérvárott.

A székesfehérvári gazdasági egyesület életrevaló kezdeményezése folytán az idej székesfehérvári orsz. kiállítás alkalmával gazdasági kongresszus van tervezve, a program elkészítésére pedig az országos magyar gazdasági egyesület lett felkérve. Az ezen ügyben kiküldött albizottság január hó 7-én Korizmics László elnökle alatt ülést tartott és a következő megvitatandó kérdésekben állapodott meg:

Az amerikai és orosz konkurencia sújtja-e a magyar termelőket, ennek ellensúlyozására mi a teendő? Előadó: Kenessey Kálmán. Mi módon kellene Magyarországon a földmivelés előmozdítására hivatott és alkalmas közegeket szervezni, illetőleg miként lehetne a földmivelés érdekeinek megfelelő nyomatékos és szakadatlanul működő képviseleti rendszert minden irányban a közigazgatásban fel és lefelé létesíteni és biztosítani? Előadó: Máday Izidor. Gazdasági munkáskérdés, a mezőgazdaság mostani körülményei közt viszonyítva egy részben a gépek használatával más részben a munkás kéz különböző módjait szaporításával? Előadó: Galgóczy Károly. Borászati kérdések: Az 1868-ik évben Budapesten tartott orsz. borászati enquete óta a szőlőmivelés- s bortermelésünkben haladás vagy hanyatlás tapasztalható-e? és ha némely hazai első rendű borvidéken hanyatlás tapasztalható, mik az okai ezen tüneménynek? Továbbá mi lenne teendő, hogy borászatunk jövedelmét emelvény, a borászat hanyatlásának útjába akadály vettessék? Előadó: Molnár István. A tulsagos gabonatermelés káros hatását ellensúlyozandó, az állattenyésztés melyik ágai, mi módon lennének felkarolandók. Előadó: Tormay Béla. —

Kétségkívül, mind megannyi nagyon érdekes thema, de az alapos hozzászólhatóság biztosítása czéljából kívánatos lenne, ha a t. előadók dolgozatuknak vázlatát, vagy indítványuknak fő tételeit idejekorán közzétenék, hogy e nagy horderejű kérdések mikénti megvilágítását más érdeklők is tanulmányozhassák. Az értekezlet sikere egyébiránt a résztvétől is függ: ha lehetséges lenne ö s s z e s gazdasági egyleteink küldötteit ezen alkalomra egyhegyűíteni, ezen eredmény már magában véve is egy egész programmal érne fel! Épen azért szükséges, miszerint az illetők a kongressus határnapját minél előbb meghatározzák és közzétegyék, hogy így lassabban adminisztráló és ritkán gyülesező egyleteink is hozzájárulásukat idejekorán nyilváníthassák.

Az „Egyesült államok“ gyümölcésészte

évről évre nagyobb lendületet vesz és Észak-Amerikának ezen tartomány-csoportja ma már mintegy három millió-kétszáz ezer holdnyi területet szánt a gyümölcsfák-nak és szőlőnek, ezek között van 112 millió almafa, ugyanannyi barackfa és vagy 28 millió körtefa, a többi gyümölcs jelentéktelenebb számarányban van képviselve, míg a szőlőtő mennyiségét 142 millióra becsülik. Az Egyesült államok évi gyümölcstermésének értékét 280 millió forinttal veszik számba, a mi az ottani jó közepes buzatermésnek épen felét teszi! Ime kézzelfogható bizonyítéka annak, mily fontossá és nyereségessé válhatik azon termelési ág, melyet sokan nálunk még mindig csak játéknak, legfeljebb ártatlan szenvedélynek tartanak.

Szabályok a zsir eltartására nézve.

Nem kell egyéb, csak hogy egy kis avas zsiros ételre gondoljunk vissza s ez elég arra, hogy a disznótlés időszakában a következő szabályokat elolvassuk: 1. Legjobb a szalonnát fehér mázzal bevont vasedényben olvasztani. 2. A szalonnát egyenlő nagyságu kockára kell aprítani. 3. Minden sütetet gyengén megsózni. 4. A töpörtöt nem szabad nagyon megpirítani. 5. A zsirt nem forrón, hanem félhülten s megülepedés után kell a vendelybe önteni. 6. A vendely kitisztítására különös gond fordítandó. 7. A zsirral telt edényt tiszta pappírral be kell fedni — fedelét reá alkalmazni és hűvös szellős helyen tartani.

(F. G.)

Hires ménlovunk,

a „Prince Paris“ a maga éveiben a legfáradhatatlanabb versenylovak egyike, az idén is Zsibón (vasutállomás Csucsá) fedez; 80 forintjával, azonban 1200 forintnál nagyobb díj nyertesét, vagy ilyenek anyját teleárért; 200 frtnál nagyobb díj nyertesét vagy ilyenek anyját ingyen. Az említett mén tudvalevőleg báró Wesselényi Bélának tulajdona.

Könyvismertetés.

Gazdasági könyvvel nap tá r (III-ik évfolyam) a z 1879-ik é v r e. Szerkesztő-tulajdonos K o d o l á n y i A n t a l, nyomta és kiadja Posner Károly Lajos Budapest.

E hasznos és kiválóan gyakorlati naptár immár harmadszor kopogtat be hozzánk, vajha mindenütt ajtót nyitnának neki,

hol eddig a rettegett „könyvvel“ tért nem foglalhatott. Kodolányi naplói oly egyszerűen vannak rovatolva, hogy a kisebb birtokos néhány percnyi idő alatt összes számadásait elvégezheti s mindenkor tisztában lehet az iránt, haszonnal vagy kárral folytatja-e gazdaságának egyik vagy másik ágát? Ez a fontos tudat pedig megér egy csekély pénzkidást, megérdemel egy kevés fáradságot! —

Ára 1 frt 50 kr.

—r.

Személyi hírek.

A szolnok-dobokamegyei gazdasági egylet 1879-ik évi october havában Déesen ipar- gazdasági és állatkiállítás rendez, mely alkalommal az állam által évente kiosztani szokott lötenyésztési díjak kiosztása is eszközöltetni fog. —

A földmivelés- ipar- és kereskedelemügyi m. kir. ministerium által állandó gazdasági tudósítói fizttel megbizattak: Nagy-Küküllő megye területére köhalomhévízi járásban Kellner György, a zsiberki járásban Pildner Károly, a nagy-sinki járásban Seemann József, a bürkös-szentágotai járásban Gärtner János, a bolya-nagy selyki járásban Styhler Mihály; a berethalmi járásban és Medgyes városában Lupini Károly, a keresdi járásban és Segesvár városában Lander János. — Szolnok-Doboka megye területére megbizattak: a csáki-gorbói járásban Pataki Dániel, a deési járásban Gróf Kornis Victor, a nagy-ilondai járásban Móricz Sándor, a bethleni járásban Gróf Bethlen Pál, Szamosujvár városában id. Szappanos Miklós, Deés városában Kovács Sámuel, Szék városában Somkerek Miklós, a magyar láposi járásban Göcze István, a szamosujvári járásban Bokros Lajos, a békési járásban Bartha István. —

Lapunk mai mellékletét a zámi uradalom gyümölcsfa-, szőlővessző- és másféle mívelési növényeinek árjegyzékét melegen ajánljuk érdeklődő t. olvasóink szives figyelmébe.

Szerkesztői mondanivalók.

B. K. urnak Simontelke. Becses czikke legközelebből megjelenik, a lapreklamatió elintéztetett.

F. E. urnak Mihályfalva. Reméljük a lap időközben megérkezett.

Felelős szerkesztő: GAMAUF VILMOS

Hirdetések.



Pénz-kölcsönök

a birodalom bármely részében telekkönyvezett földbirtokra 1000 frttól kezdve bármily magas összegig, 5 vagy 6% kamat mellett törlesztésre és 5000 frton felülieket még előnyösebb feltételek mellett gyorsan eszközölök.

Bekebelezett terhek kifizetését szintén eszközölöm.

Bővebb felvilágosítással készséggel szolgál

(2.)

(5-52.)

Voith Gergely,

Kolozsvárt, Páris-utca 19-ik sz. sajtóház, Értekezhetni posta útján, vagy személyesen naponta d. u. 1-4 óráig

(1.)

Figyelmeztetés.

(5-52.)

A t. cz. közönség becses figyelmét felhívjuk, miszerint tűz- és jégkár elleni biztosításokat, úgy az ember életére, különféle módozatokban tehető biztosítási ajánlataikat, közvetlen a főügynökségnél, vagy az illető al-ügynök uraknál eszközölni, respective foganatosítani sziveskedjenek.

A kockázások szigorú felügyelet alatti elvállalása és az ügy pontos kezelése — azon üdvös és bizalmat gerjesztő — eredményt mutatják fel, hogy a károk szabályszerű és gondossággal párosult megtérítése mellett — a részvényesek évenként — mindig jelentékeny osztalékban részesíttetnek.

A részvények jelenlegi értéke 2200 frt, noha a kifizetett összeg csak 315 frt.

**Az első magyar általános biztosító társaság
kolozsvári főügynöksége.**

P i a c z i á r a k.

A h o t i v á s á r		Egy hectoliter (=70 kupa)						100 kilo		1 köbméter	1 kilo
h e l y e	napja	tiszta buza	felegy buza	rozs	árpa	zab	törökbuza	széna	szalma	tüzifa	marhahús
é r a k r a j o z á r o k b a n											
Beszterozo		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Brassó		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Csik-Szereda		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Déás	jan. 28	420	360	300	—	138	285	300	100	200	32
Déva		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Erdőbélváros		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fogarás		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
H.-Fehérvár		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gy.-Sz.-Miklós	jan. 25	800	700	400	350	200	400	120	60	—	32
Kolozsvár	jan. 30	450	300	350	—	149	300	160	100	300	42
H.-Vásárhely		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nagy-Enyed		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
H.-Szében	jan. 28	530	480	380	400	190	300	160	90	320	40
Hagosvár		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
H.-Sz.-György	jan. 27	600	570	400	320	200	380	280	150	400	34
Szamosújvár		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sz.-Régen	jan. 23	512	400	342	262	158	262	160	80	290	34
Sz.-Udvarhely	jan. 28	600	450	350	—	175	350	180	30	200	28
Torda		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V.-Hunyad		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Mellékletek

100 darabonként 1 forint 40 kr-ával számíttatnak.

A hirdetés szövegét a t. megrendelők minden külön díj nélkül totális szerint akarhányszor változtathatják.

Az „Erdélyi gazda“ hirdetési díjszabályzata.

A kívánt tér megnevezése	széri hirdetésnél										
	1	1-3	4-6	7-12	13-18	19-24	25-30	31-36	37-42	43-52	
fizetendő forint											
10/16 v. egész oldal	7	20	35	65	95	120	140	160	180	210	
8/16 v. fél „	4	10	18	33	48	60	70	80	90	105	
4/16 v. negyed „	3	6	9	17	24	30	35	40	45	53	
2/16 v. nyolczad oldal	2	3	5	9	12	15	18	20	23	27	
1/16 v. tizenhatod „	1	2	3	5	6	8	9	10	12	14	

Ezenkívül 30 kr. bélyegdíj annyiszor, a hányszor a hirdetés megjelenik.

Egyletünk t. tagjai és lapunk t. előfizetői 25% vagyis egy negyedrészt engedményben részesülnek ha hirdetésük beküldésekor tagsági vagy előfizetői minőségükre hivatkoznak.